

Konkurentno i distribuirano programiranje

Slajdovi sa predavanja

2017. godina

Zoran Jovanović

Šta je konkurentno programiranje?

- Sekvencijalni program – jedna nit kontrole
- Konkurentan program – više niti kontrole
- Zajednički program – komuniciraju preko deljenih promenljivih (shared variables) ili prosleđivanja poruka (message passing)
- Međusobno isključivanje (Mutual exclusion) – iskazi koji se ne izvršavaju u isto vreme
- Uslovna sinhronizacija – zakašnjavaње sve dok uslov ne postane true

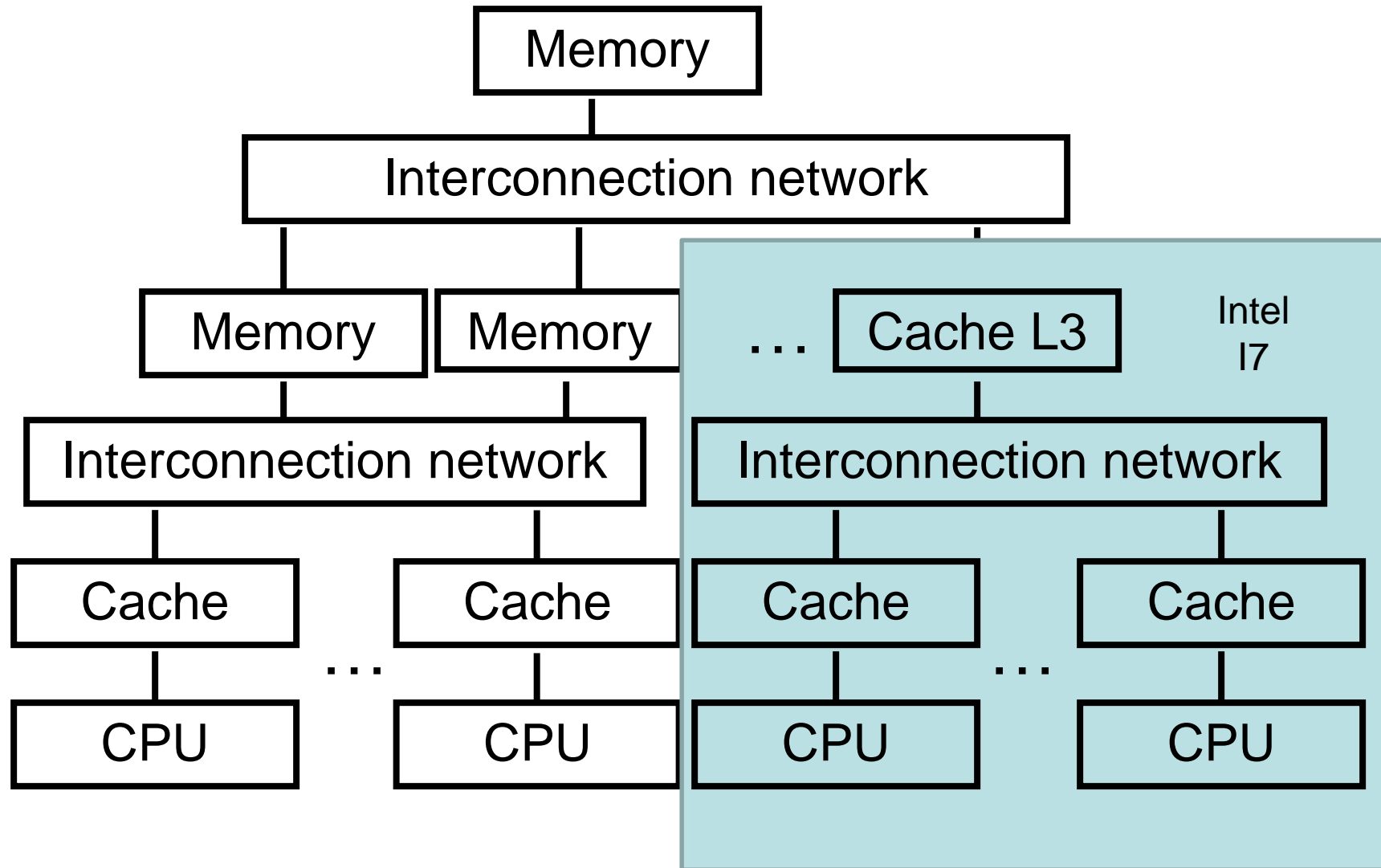
Tipovi mašina

- Shared memory - multiprocesori
- Distributed memory - multikompjuteri
- Mreže – WAN i LAN
- Mobilne wireless mreže – WLAN, Mobilna telefonija

Shared memory mašine

- Shared memory multiprocesori – svaki CPU poseduje sopstveni cache (neki put takođe i lokalnu memoriju) i memoriju koju dele sa drugim procesorima kroz interkonekcionu
- UMA – Uniform Memory Access (Symmetric multiprocessing)
- NUMA – No Uniform Memory Access
- Consistencija kopija u cache memorijama

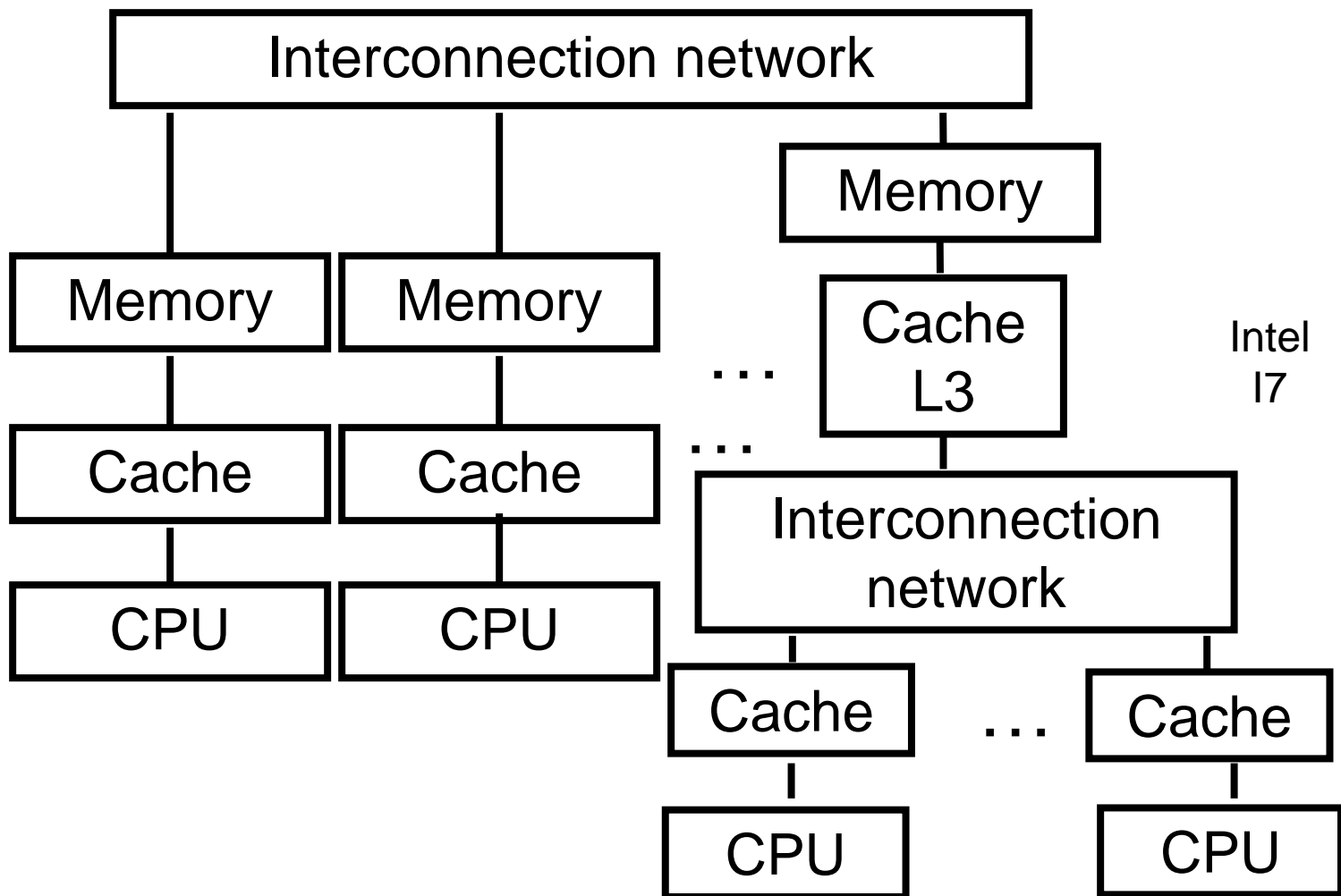
Shared memory mašine

Šta je distribuiran računarski sistem?

- Autonomni procesoru koji ne poseduju deljenu memoriju.
- Komunikaciona mreže za prosleđivanje poruka
- Distributed memory multiprocessors
- **Tightly coupled** – distribuiran sistem sa širokim propusnim opsegom i malim kašnjenjem komunikacione mreže, regularnom topologijom i lokalnom pouzdanom interkonekcionom mrežom. (Hypercube, Mesh, Star-Graph).
- **Loosely coupled** – distribuirani sistem sa LAN ili WAN mrežom. Mreža radnih stanica, klaster radnih stanica, Internet. Veća kašnjenja, manja pouzdanost veza i rutiranje nije bazirano na unapred poznatoj topologiji.

Distributed memory mašine

Tightly coupled

- Regularna topologija interkonekcionih mreže
- Mali dijametar interkonekcionog grafa
- Mala fizička rastojanja
- Jednostavno rutiranje – hardverski bazirano sa ugrađenim izbegavanjem deadlock-a
- Distribuirano rutiranje – odluka o izlaznom kanalu mora se zasnivati na zaglavlju (adresa odredišta, ili čak deo adrese odredišta)
- Adaptivno (alternativno) rutiranje – primarno zbog umanjene osetljivosti na otkaze

Loosely coupled

LAN – Bitske brzine 10-100.000 Mbps

- Bez umanjene osetljivosti na otkaze (bus, star i ring)
- Sa umanjenom osetljivošću na otkaze - (token-ring, FDDI i star ring)
- Hibridne (HUB, switch)

WAN – globalne mreže – nepouzdati komunikacioni kanali. Modemi, digitalni telefonski kanali - 2B+D ISDN kanali 64Kbs ili 128 Kbps, 1,5Mbps(T1), 2Mbps (E1), 8Mbps (E2), 34Mbps (E3), STM1 (155Mbps), STM4 (622Mbps). Fiber optički kanali 1 Gbps Ethernet, STM16 (2.5 Gbps) čak 40 I 100 Gbps Ethernet

Internet

- Milioni računara u mreži sa procesima koji rade kao konkurentni (distribuirani) programi
- Standardni interfejsi, protokoli – standardi za konkurentno programiranje
- Protocol layering – izolovanje interfejsa da bi se enkapsulirao softver na svakom sloju (nema komunikacije ili sinhronizacije između softvera na različitim slojevima)

Kičma Akademske mreže

WLAN i Mobilna telefonija

- WLAN bežični TCP/IP – Internet okruženje
- Mobilna telefonija – SMS – Short messages
- WAP – Wireless application protocol
- GPRS i 3G – dovoljan kapacitet za mobilne Internet servise

Distributed shared memory

- Distribuirana implementacija shared memory apstrakcije – softver ili hardver
- Virtuelni memorijski adresni prostor sa stranicama distribuiranim u memorijama distributed memory machine
- Replicirane kopije i protokoli za konzistenciju stranica
- Razlog – kreiranje shared memory apstrakcije za shared memory konkurentne programe u distribuiranim sistemima

Klase konkurentnih i distribuiranih aplikacija

- **Redukovanje vremena izvršavanja** – preduslov: mala komunikaciona kašnjenja i paralelizam u aplikaciji. Različiti nivoi paralelizma: coarse grain, medium grain (loop level) i fine grain. Tightly coupled sistemi za medium i fine grain.
- **Fault tolerance**: otkazi se prevazilaze replikacijom funkcija ili podataka uz automatski oporavak od greške. Distribuirani sistemi mogu imati geografsku distribuciju i nema kritičnog resursa. Primer: fly by wire.
- **Specialne funkcionalnosti distribuiranih sistema**: file serveri (primer Picture Archiving and Communication Systems), numerički serveri, proizvodnja IC i komunikacioni serveri.
- **Aplikacija je distribuirana**: rezervacija avio karata i Email

Konkurentno programiranje
Kritična sekcija, AMOP, Await

Međusobno isključivanje

- Nedeljivo izvršavanje kombinacije susednih atomskih akcija (AA) kao krupnija nedeljiva akcija
- Taj skup iskaza se naziva kritična sekcija (*critical section*). Izvršavanje kritične sekcije se mora obaviti sa međusobnim isključivanjem. To se mora uraditi samo za deljene resurse (promenljive).

At-Most-Once-Property

- Kritična referenca – referenca na promenljivu koja se menja od strane drugog procesa
- Kada dodeljivanje $x := v$ ima At-Most-Once-Property (AMOP)?

Kada v sadrži najviše jednu kritičnu referencu i x se ne čita od strane drugog procesa ili v ne sadrži kritičnu referencu, i x se čita od strane drugog procesa $\Rightarrow x := v$ se javlja kao AA

Primer

```
int x:=0, y:=0;
```

```
co x:=y+1; // y:=y+1; oc
```

krajnja vrednost x je 1 ili 2 – ali **da** -AMOP
(y nije kritična referenca za proces 2)

Javljaju se kao atomske akcije dodeljivanja

```
int x:=0, y:=0;
```

```
co x:=y+1; // y:=x+1; oc – nije AMOP
```

Await iskaz

- Ako nije ispunjen At-Most-Once-Property – neophodna je coarse grained (krupnija) atomska akcija
- Primer operacije u vezi povezane liste ili bafera – umetanje ili izostavljanje elemenata – za jedan element
- `<await (B) S;>`
- B – boolean – specificira delay condition – uslov kašnjenja
- S sekvenca iskaza za koje je garantovano da terminiraju

Međusobno isključivanje i sinhronizacija sa await

- `<S;>` - međusobno isključivanje
- `<await (B);>` - uslovna sinhronizacija – `B == true` tada nema kašnjenja.
- `B` – kada ima *At-most-Once-Property* – `while not(B);` – condition synchronization – prazno telo petlje => **spin loop** (isto kao `while not(B) skip;`)
- **bezuslovna atomska akcija** `<S;>`
- **uslovna atomska akcija** `<await (B) S;>`

Proizvođač/potrošač sinhronizacija

- Deljeni buffer za kopiranje niza
- Rešenje sa lokacijom za jedan element i dve deljene promenljive za brojanje
- Uvodi se sinhronizacioni predikat – logički iskaz koji mora biti true
- Sinhronizacioni predikat: $c \leq p \leq c+1$
- $p==c$ empty lokacija; $p==c+1$ full lokacija
- Rešenje sa zaposlenim čekanjem

Program – kopiranje niza (1)

```
int buf, p = 0, c = 0;
process Producer {
int a[n];
while (p < n) {
<await (p == c);> /* Sinhronizacija na empty*/
buf = a[p];
p = p+1; }}
```

Program – kopiranje niza (2)

```
process Consumer {  
  int b[n];  
  while (c < n) {  
    <await (p > c);> /* Sinhronizacija na full*/  
    b[c] = buf;  
    c = c+1; }}
```

Problem kritične sekcije

- Više (n) procesa sa kodom

```
process CS[i = 1 to n] {  
    while (true) {  
        entry protocol;  
        kritična sekcija;  
        exit protocol;  
        nije kritična sekcija; } }
```


Osobine i loša stanja

- Mutual exclusion (**međusobno isključivanje**) – najviše jedan proces izvršava svoju kritičnu sekciju
- Ne sme da postoji **Deadlock (Livelock)** – bar jedan proces će uspeti
- **Nema nepotrebnog kašnjenja** – ako drugi nisu u kritičnoj sekciji, i jedan proces čeka – neće biti zakašnjen
- **Eventual entry** – na kraju će svaki proces koji želi, uspeti da uđe u kritičnu sekciju

Rešenja – dva procesa

- $\langle \ \rangle$ za sve kritične sekcije sa await
- $\neg(\text{in1 and in2})$ predikat za dva procesa
- Dva procesa –
prvi: $\langle \text{await} (!\text{in2}) \text{in1} = \text{true}; \rangle$ /* entry */
kritična sekcija;
 $\text{in1} = \text{false};$ (At-Most-Once-Property)
Nema nepotrebnog kašnjenja

Kritična sekcija – dva procesa (1)

```
bool in1 = false, in2 = false;
process CS1 {
    while (true) {
        <await (!in2) in1 = true;>          /* entry */
        kritična sekcija;
        in1 = false;                       /* exit */
        nije kritična sekcija; }}

```

Kritična sekcija – dva procesa (2)

```
process CS2 {  
    while (true) {  
        <await (!in1) in2 = true;>          /* entry */  
        kritična sekcija;  
        in2 = false;                       /* exit */  
        nije kritična sekcija; }}
```

Kritična sekcija – upotrebom lock-a

- jedna promenljiva za dva stanja
- `lock == (in1 or in2 or)`
- Ako je `lock = false` – niko nije u kritičnoj sekciji
- Ako je `lock = true` – postoji proces u kritičnoj sekciji
- simetrično rešenje => za više procesa

Rešenje

```
bool lock = false;
process CSi {
    while (true) {
        <await (!lock) lock = true;>      /* entry */
        Kritična sekcija;
        lock = false;                    /* exit */
        nije kritična sekcija; }}

```

Test and Set

Specijalna instrukcija za procesore

Atomska akcija – uzme staru boolean vrednost i vraća je, ujedno nedeljivo postavlja vrednost na true

```
bool TS(bool lock) {  
  < bool initial = lock;    /* sačuvaj vrednost */  
    lock = true;           /* postavi true */  
  return initial; > }     /* vrati inicijalnu vrednost */
```


Problemi sa Test and Set

- spin locks – zagušenje memorije i cache-evi
- upis u lock izaziva invalidaciju cache-eva svih procesora u ŠM multiprocesorima
- izmena entry protokola koja povećava verovatnoću uspeha, a ne upisuje stalno

```
while (lock) skip; /* spin dok je lock true */
```

```
while (TS(lock)) { /* Probaj da prvi uzmeš lock */
```

```
while (lock) skip; } /* spin ponovo ako nisi uspeo */
```

Invalidacije samo kada neko ulazi u kritičnu sekciju

Tie-Breaker, Ticket i Bakery Algoritmi

Tie-Breaker (Petersonov) algoritam

- dodatna promenljiva koja indicira ko je zadnji u kritičnoj sekciji - ujedno fairness
- jednostavne promenljive i sekvencijalni iskazi
- Entry protokoli koji ne rade: in1 i in2 inicijalno false

P1: while (in2) skip;

in1 = true;

P2: while (in1) skip;

in2 = true;

Nije ispunjeno međusobno isključivanje zbog AA!

Tie-Breaker – coarse grain (1)

```
bool in1 = false, in2 = false;
int last =1;
process CS1 {
    while (true) {
        in1 = true; last = 1;          /* entry protokol */
        <await (!in2 or last ==2);>
        kritična sekcija;
        in1 = false;                  /* exit protokol */
        nije kritična sekcija; }}
}
```

```
process CS2 {  
    while (true) {  
        in2 = true; last =2; /* entry protokol */  
        <await (!in1 or last ==1);>  
        kritična sekcija;  
        in2 = false;          /* exit protokol */  
        nije kritična sekcija; }}
```

Tie-Breaker - fine-grain rešenje

```
bool in1 = false, in2 = false;
int last = 1;
process CS1 {
    while (true) {
        in1 = true; last = 1; /* entry protokol */
        while (in2 and last == 1) skip;
        kritična sekcija;
        in1 = false;
        nije kritična sekcija }}

```

```
process CS2 {  
    while (true) {  
        in2 = true; last = 2; /* entry protokol */  
        while (in1 and last ==2) skip;  
        kritična sekcija;  
        in2 = false;  
        nije kritična sekcija }}
```

Objašnjenje (1)

- $\langle \text{await}(B) \rangle \Leftrightarrow \text{while (not B)}$ ako je B AMOP
- $! (!\text{in2 or last} == 2) \Leftrightarrow \text{in2 and} !(last == 2)$
- $\text{last je ili 1 ili 2} \Rightarrow !(last == 2) \Leftrightarrow last == 1$
- $\text{in2 and last} == 1$ da li poseduje AMOP ?
Ne (i in2 i last su kritične reference)

Ali: Ako je in2 false za CS1 i pre ispitivanja $last == 1$, in2 postane true jer CS2 upravo izvrši in2 = true, da li mogu istovremeno u kritičnu sekciju?

Objašnjenje (2)

Ishod 1 – proces CS2 prvi izvrši $last = 2$; tada mora da čeka u petlji, jer je $in1 \text{ and } last == 2$ sada true (CS2 je dao prioritet CS1 za istovremeno $in1$ i $in2$ true). Promena $in2$ nije uticala na ulazak, jer CS2 daje prioritet CS1.

Ishod 2 – proces CS1 ispituje $last == 1$, ali je $in2$ već ispitao i bilo je false \Rightarrow ulazi u kritičnu sekciju. \Rightarrow

Proces koji je prvi promenio $last$ ulazi u CS ako su i $in1$ i $in2$ postali true. (u prethodnom slučaju CS1). Upis u $last$ je AA.

Sveukupno, nije AMOP, ali se javlja kao AMOP

Tie-Breaker za n procesa

- n stanja – koji proces prelazi u sledeće stanje određuje Tie-Breaker (Petersonov) algoritam za dva procesa
- Najviše jedan u jednom trenutku može da prođe svih $n-1$ stanja
- Uvode se dva integer niza $in[1:n]$, $last[1:n]$
- $in[i]$ – kroz koje stanje proces $CS[i]$ prolazi
- $last[j]$ – koji je proces poslednji započeo (ušao u) stanje j

n procesa

- spoljna petlja n-1 puta
- unutrašnja petlja – CS[i] čeka u dostignutom stanju ako postoji proces u višem ili istom stanju i CS[i] je bio poslednji koji je ušao u stanje j
- ako nema procesa u višem stanju koji čeka na ulazak u kritičnu sekciju ili drugi proces ulazi u stanje j - CSi može da pređe u sledeće stanje
- Najviše n-1 procesa CSi može da prođe prvo stanje, n-2 procesa CSi drugo, ..., jedan proces CSi poslednje stanje – Kritična sekcija

Algoritam za n procesa

```
int in[1:n] = ([n] 0), last[1:n] = ([n] 0);
process CS[i = 1 to n] {
    while (true) { /* entry protokol */
        for [j = 1 to n] {
            in[i] = j; last[j] = i;
            for [k = 1 to n st i != k] {
                while (in[k] >= in[i] and last[j] = =i) skip; }
            kritična sekcija;
            in[i] = 0;
            nije kritična sekcija}}
}
```

Objašnjenje (1)

- Spoljna petlja – prolazak kroz stanja – inicijalno u prvo stanje i markiranje da je CSi poslednji koji je ušao u prvo stanje
- Unutrašnja petlja proverava sa svim drugim procesima da li postoji proces u istom ili višem stanju. Ako se naiđe na proces u istom ili višem stanju, dodatno se ispituje da li postoji drugi proces koji je posle CSi ušao u tekuće stanje procesa CSi
- Ako se to desilo, while uslov je 0, za bilo koje k i CSi prelazi u više stanje

Objašnjenje (2)

- Poslednji koji je ušao u neko stanje izgura sve ostale procese u tom stanju u više stanje.
- Jedan proces stiže do najvišeg stanja i za taj proces C_i ne postoji $in[k] \geq in[i] \Rightarrow$ tipično (ali ne garantovano) prolazi sve iteracije unutrašnje i spoljašnje petlje
- Dakle, tipično se izvrše sve iteracije unutrašnje petlje za sve preostale više vrednosti j , pritom označavajući da je bio zadnji proces koji je ušao u stanje j .

Ticket algoritam

- Svi koji pokušavaju da uđu u kritičnu sekciju prvo dobiju ticket sa brojem u redosledu dolaska
- Pravična (fair) kritična sekcija
- Jedan po jedan u redosledu ticket-a (redosledu dolaska)
- Restoranski servisi – fair servisi

Ticket algorithm - coarse grain

```
int number = 1, next = 1, turn[1:n] = ([n] 0);
process CS[i = 1 to n] {
    while (true) {
        < turn[i] = number; number = number + 1;>
        <await (turn[i] == next);>
        critical section;
        <next = next + 1;>
        noncritical section }}
}
```


Fetch and add

- Inkrementiranje promenljive sa konstantom kao atomska akcija uz vraćanje stare vrednosti
- FA(var, incr):
<int tmp = var; var = var + incr; return(tmp);>
- upotreba FA za < turn[i] = number; number = number + 1;>
- ostalo ima AMOP jer svaki proces ima svoj turn[i], a inkrementiranje next je na kraju kritične sekcije – samo jedan proces ga modifikuje u jednom trenutku!

Ticket algorithm – fine grain

```
int number = 1, next = 1, turn[1:n] = ([n] 0);
process CS[i = 1 to n] {
  while (true) {
    turn[i] = FA(number, 1); /* entry protocol */
    while (turn[i] != next) skip;
    kritična sekcija;
    next = next + 1;          /* exit protocol */
    nije kritična sekcija }}

```

Bakery algoritam

- liči na ticket algoritam bez next. Izvlači se broj veći od bilo kog drugog procesa interakcijom sa njima
- Uzajamna provera između procesa (ko je poslednji?)
- uzima se za jedan veća vrednost od bilo koje druge u $turn[i]$

Bakery – coarse grain

```
int turn[1:n] = ([n] 0);
process CS[i = 1 to n] {
  while (true) {
    < turn[i] = max (turn[1:n]) + 1;>
    for [j = 1 to n st j != i]
      <await (turn[j] == 0 or turn[i] < turn [j]);>
    kritična sekcija;
    turn [i] = 0;
    nije kritična sekcija }}
```

Bakery 2 – traženje max fine grain

- Dva procesa prvo
- **Nije rešenje 1:** inicijalno turn1 i turn2 su 0
turn1 = turn2 + 1; /* entry 1 */
while (turn2 != 0 and turn1 > turn 2) skip;
turn2 = turn1 + 1; /* entry 2 */
while (turn1 != 0 and turn2 > turn 1) skip;
turn1 i turn2 mogu oba da postanu 1 i oba
da uđu u kritičnu sekciju jer su AA load,
add, store

Bakery 2 – traženje max fine grain

- Dva procesa
- **Nije rešenje 2:** inicijalno turn1 i turn2 su 0

```
turn1 = turn 2 + 1; /* entry 1 CS1*/
```

```
while (turn2 != 0 and turn1 > turn 2) skip;
```

```
turn2 = turn 1 + 1; /* entry 2 CS2*/
```

```
while (turn1 != 0 and turn2 >= turn 1) skip;
```

CS1 čita turn2 (0) i onda CS2 prođe sve korake i uđe u CS
jer je turn1 još jednako 0

turn 1 tada postaje 1 i CS1 ulazi u CS

Prioritet dat CS1 nema efekta za ovaj redosled AA

Bakery 2 – traženje max fine grain

- Dva procesa korektno

```
turn1 = 1; turn1 = turn 2 + 1;      /* entry 1 CS1*/
```

```
while (turn2 != 0 and turn1 > turn 2) skip;
```

```
turn2 = 1; turn2 = turn 1 + 1;      /* entry 2 CS2*/
```

```
while (turn1 != 0 and turn2 >= turn 1) skip;
```

- Za inicijalne vrednosti turn različite od 0, OK!
- Nije simetrično rešenje – kada bi se našlo simetrično rešenje – može se proširiti na n procesa za traženje max od n

Simetrično rešenje za 2 procesa

- Uvedimo uređen par: $(a,b) > (c,d) == \text{true}$ akko $a > c$ ili $a == c$ i $b > d$ i false u svim drugim slučajevima

$\text{turn1} > \text{turn2} \Leftrightarrow (\text{turn1},1) > (\text{turn2},2)$

$\text{turn2} \succ = \text{turn1} \Leftrightarrow (\text{turn2},2) \succ (\text{turn1},1)$

Ako $\text{turn2} == \text{turn1}$ onda $2 > 1$

Simetrično rešenje $(\text{turn}[i],i) > (\text{turn}[j],j)$

Proces CS[i] – Postavlja svoj turn na 1, traženje max od $\text{turn}[j]$, i dodavanje 1.

Bakery n – nalaženje max fine grain

```
int turn[1:n] = ([n] 0);
process CS[i = 1 to n] {
  while (true) {
    turn[i] = 1; turn[i] = max (turn[1:n]) + 1;
    for [j = 1 to n st j != i]
      while (turn[j] != 0 and (turn[i],i) > (turn[j],j))
        skip;
    kritična sekcija;
    turn [i] = 0;
    nije kritična sekcija }}
```

Bakery - komentari

- Dva ili više procesa mogu da imaju istu vrednost turn – kao kod dva procesa !!!
- Unutrašnja while petlja uvodi redosled čak i kada dva ili više procesa imaju isto turn
- Atomske akcije su iste kao i u slučaju dva procesa, **max je aproksimirano!**

Aproksimacioni algoritmi

- Algoritmi sa sukcesivnim aproksimacijama za nizove, isto izračunavanje za sve elemente niza, zasnovano na elementima niza iz prethodne aproksimacije
- Iterativni algoritmi sa zavisnostima po podacima prenetim petljom
- Svaka aproksimacija – procesi koji su cobegin iskazi – paralelno izvršavanje

Neefikasan pristup

```
While (true) {  
    co [i=1 to n]  
    Kod za task i;  
oc}
```

Co započinje kreiranje n procesa u svakoj iteraciji - neefikasno

Ideja: kreirati n procesa na početku i onda samo sinhronizovati na kraju iteracije

Sinhronizacija na barijeri

Barrier synchronization

```
Process Worker[i = 1 to n] {
```

```
  While (true) {
```

```
    kod kojim se implementira task i;
```

```
    čekanje na svih n taskova da se završe; }}
```

Barijere su najčešće na krajevima iteracije, ali mogu čak i kod međustanja

Jedna ideja: deljeni brojač koji broji do n, inkrementiraju ga svi procesi, a kada se dostigne n, onda svi prolaze barijeru

Shared counter barrier

```
<count = count + 1;>
```

```
<await (count == n);>
```

Sa Fetch and add

```
FA(count,1);
```

```
While (count != n) skip;
```

Problemi – reset brojača posle svih i mora se proveriti pre početka inkrementiranja u narednoj iteraciji; up/down counter kao rešenje; problem update-a cache-a;

Flags and coordinators

```
<await (arrive[1] + ... + arrive[n] == n);>
```

Ako se suma izračunava u svakom procesu, opet contention u memoriji - cache

Continue array – Koordinator čita arrive niz i postavlja continue niz da se izbegne contention

```
for [i = 1 to n] <await (arrive[i] == 1);>
```

```
for [i = 1 to n] continue[i] =1; /* ko radi reset ? */
```

Flag sinhronizacija

- Pravila za korektno izvršavanje:

Proces koji čeka na flag da bude postavljen na 1 treba da ga vrati na 0

Flag treba da bude set-ovan samo ako je vraćen na 0

- Radni proces briše continue, a Coordinator briše arrive
- Coordinator treba da obriše (vrati na 0) arrive pre set-ovanja continue

Sinhronizacija na barijeri sa procesom koordinatorom (1)

```
int arrive[1:n] = ([n] 0); continue[1:n] = ([n] 0);
process Worker[i = 1 to n] {
  while (true) {
    kod taska i;
    arrive[i] = 1;
    <await (continue[i] == 1);>
    continue[i] = 0;
  }
}
```

```
Process Coordinator {  
  while (true) {  
    for [i = 1 to n] {  
      <await (arrive[i] == 1);>  
      arrive[i] = 0;  
    }  
    for [i = 1 to n] continue[i] = 1;  
  }  
}
```

Semafori

Problemi sa zaposlenim čekanjem

- Kompleksni algoritmi
- Nema razlike između promenljivih namenjenih sinhronizaciji i računanju
- Neefikasno kod multithreading-a i kod multiprocссора, ako je broj procesa $>$ od broja procesora
- Javlja se potreba za specijalnim alatima za sinhronizaciju - Semafori – analogija sa železničkim semaforima – kritična sekcije

Semaforske operacije

- Deklaracija sem s; sem lock =1;
- Ako nema deklaracije inicijalnih vrednosti, => inicijalizovano na 0
- Menja se samo operacijama P(s) i V(s)
- Wait P(s): <await (s>0) s = s - 1;>
- Signal V(s): < s = s + 1; >
- Binarni semafor: mnogi procesi pokušavaju P(s), ali samo jedan može da prođe do sledećeg V(s)
- Generalni semafor: bilo koja pozitivna vrednost ili 0
- Ako više procesa čeka = > tipično buđenje je u redosledu u kome su bili zakašnjeni

Kritična sekcija sa semaforima

```
sem mutex=1;  
process CS[i = 1 to n] {  
    while (true) {  
        P(mutex);  
        kritična sekcija;  
        V(mutex);  
        nije kritična sekcija;  
    }  
}
```

Barijere sa semaforima

- Busy waiting flags zamenjene sa semaformom za svaki flag
- Signaling semaphore – inicijalno 0, jedan proces izvršava $V(s)$ da sinhronizuje drugi, a drugi čeka sa $P(s)$.
- Barijera za dva procesa:
sem arrive1 = 0; sem arrive2 = 0;
process Worker1 {...
V(arrive1);
P(arrive2); ...}
process Worker2 {...
V(arrive2);
P(arrive1); ...}

Producers and consumers (n)

Split binary semaphore (raspodeljeni binarni semafor) -

Više procesa, jedna lokacija

P na nekom semaforu mora da bude ulaz

Dva binarna semafora: empty i full – kao jedan semafor za kritičnu sekciju raspodeljen u dva semafora

Na svakom tragu izvršavanja, operacija P mora da bude praćena sa V na kraju dela koda kritične sekcije. Jedan semafor (empty) je inicijalno 1

Kada god postoji neki (jedan) proces između P i V => svi semafori raspodeljenog binarnog semafora su 0

Producers and consumers (n) – raspodeljeni semafori

```
type T buf;  
sem empty = 1, full = 0;  
process Producer[i = 1 to M] {  
    while (true) { ...  
        /* proizvedi podatak i unesi */  
        P(empty);  
        buf = data;  
        V(full); }  
}
```

Producers and consumers (n) – raspodeljeni semafori

```
process Consumer[j = 1 to N] {  
    while (true) { ...  
        /* uzmi rezultat */  
        P(full);  
        result = buf;  
        V(empty);  
        ...}  
}
```

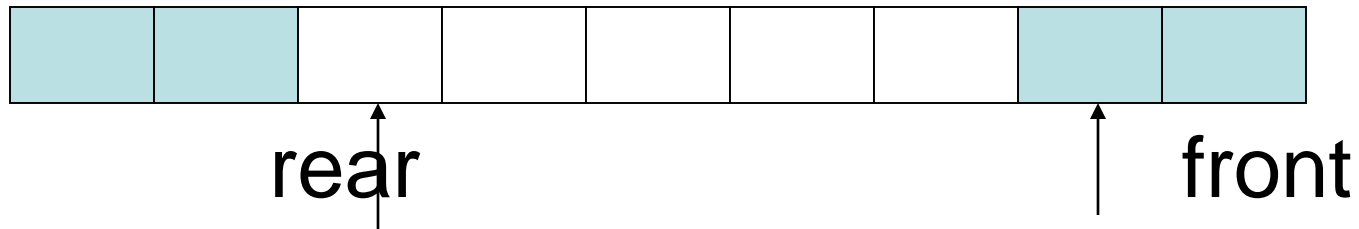
Bounded buffer

Deposit:

```
buf[rear] = data; rear = (rear + 1) % n;
```

Fetch:

```
Result = buf[front]; front = (front + 1) % n;
```


Bounded buffer – po jedan proizvođač i potrošač

```
typeT buf[n];
int front = 0, rear = 0;
sem empty = n, full = 0;
process Producer {
    while (true) { ...
        /* proizvede podatak */
        P(empty);
        buf[rear] = data; rear = (rear + 1) % n;
        V(full); }
}
```

```
process Consumer {  
    while (true) { ...  
        /* dohvati rezultat */  
        P(full);  
        result = buf[front]; front = (front + 1) % n;  
        V(empty);  
        ...}  
}
```

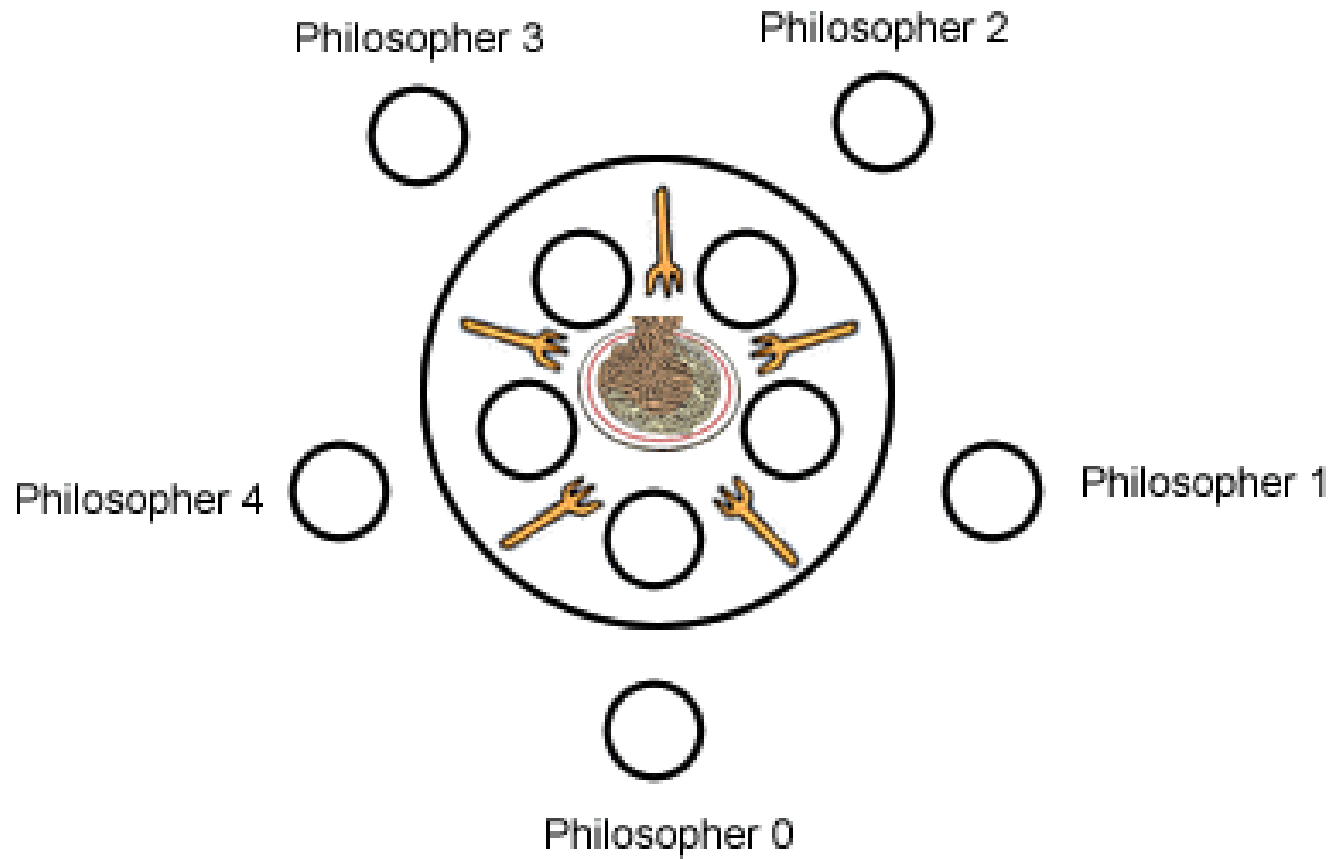
Bounded buffer – M proizvođača i N potrošača

```
typeT buf[n];
int front = 0, rear = 0;
sem empty = n, full = 0;
Sem mutexD = 1, mutexF = 1;
process Producer[i = 1 to M] {
    while (true) { ...
        /* proizvedi podatke */
        P(empty); P(mutexD);
        buf[rear] = data; rear = (rear + 1) % n;
        V(mutexD); V(full); }
}
```

Bounded buffer (n)

```
process Consumer[j = 1 to N] {  
  while (true) { ...  
    /* dohvati rezultat i potroši */  
    P(full); P(mutexF);  
    result = buf[front]; front = (front + 1) % n;  
    V(mutexF); V(empty)  
    ...}  
}
```

Dinning philosophers (1)

Dinning philosophers (2)

```
process Philosopher[i = 0 to 4] {  
    while (true) {  
        razmišljaj;  
        dohvati viljuške;  
        jedi;  
        oslobodi viljuške; }  
}
```

Viljuške su deljene – kritične sekcije

Deadlock ako svi procesi imaju isti redosled dohvatanja
(npr. leva pa desna)

Kružno čekanje (zatvoren put zahteva za resursima)

Dinning philosophers (3)

```
sem fork[5] = {1,1,1,1,1};
process Philosopher[i = 0 to 3] {
    while (true) { /* leva pa desna */
        P(fork[i]); P[fork[i+1]];
        eat;
        V(fork[i]); V(fork[i+1]);
        think; }
}
```

Dinning philosophers (4)

```
process Philosopher[4] {  
    while (true) {  
        /* desna pa leva */  
        P(fork[0]); P[fork[4];  
        eat;  
        V(fork[0]); V(fork[4]);  
        think; }  
}
```

Readers/Writers problem

- Procesi koji čitaju (Readers) i procesi koji pišu (Writers) dele bazu podataka, datoteku, listu, tabelu, ...
- Readers – samo čitaju, Writers – čitaju i pišu
- Transakcije iz konzistentnog stanja u konzistentno stanje
- Writer zahteva ekskluzivni pristup, ako nema Writer-a, bilo koji broj Reader-a
- Reader-i se takmiče sa Writer-ima, Writeri sa drugim Writer-ima

Jednostavan kritičan region – rešenje za R/W

```
sem rw = 1;  
process Reader[i = 1 to m] {  
    while (true) { ...  
        P(rw);  
        read database;  
        V(rw); ... }  
process Writer[j = 1 to n] {  
    while (true) { ...  
        P(rw);  
        write database;  
        V(rw); ... }  
}
```

Izbegavanje preteranih ograničenja

- Reader-i nisu mogli istovremeno da čitaju po prethodnom rešenju
- Ideja – samo prvi Reader zahteva međusobno isključivanje
- Dokle god ima još Reader-a koji čitaju bazu podataka – nije potrebno međusobno isključivanje
- Potreban je brojač **aktivnih** Reader-a
- Inkrementiranje i dekrementiranje brojača Reader-a

Rešenje 1 Readers/Writers – coarse grain

```
int nr = 0; sem rw = 1;
process Reader[i = 1 to m] {
    while (true) { ...
        < nr = nr + 1;  if (nr == 1) P(rw); >
        read database;
        < nr = nr - 1;  if (nr == 0) V(rw); > ... }}
process Writer[j = 1 to n] {
    while (true) { ...
        P(rw);
        write database;
        V(rw); ... }}
```

Rešenje 1 – fine grain (1)

```
int nr = 0; sem rw = 1; sem mutexR = 1;
process Reader[i = 1 to m] {
    while (true) { ...
        P(mutexR);
        nr = nr + 1;
        if (nr == 1) P(rw);
        V(mutexR)
        read database;
```


Rešenje 1 – fine grain (2)

```
P(mutexR);  
    nr = nr - 1;  
    if (nr == 0) V(rw);  
    V(mutexR); ... }}  
process Writer[j = 1 to n] {  
    while (true) { ...  
        P(rw);  
        write database;  
        V(rw); ... }}
```

Rešenje 1 - problemi

- Preferiraju se Reader-i, nije ravnopravno
- Kada jednom počne niz čitanja, Reader-i imaju prioritet
- Drugo rešenje koje je bazirano na raspodeljenim binarnim semaforima u kojima se definiše tačan predikat koji uključuje i broj aktivnih Writer-a
- RW: $(nr == 0 \text{ or } nw == 0) \text{ and } nw \leq 1$

Coarse grain – predicate based

```
int nr = 0; nw = 0;
process Reader[i = 1 to m] {
  while (true) { ...
    < await (nw == 0) nr = nr + 1; >
    read database;
    < nr = nr - 1; > ... }}
process Writer[j = 1 to n] {
  while (true) { ...
    < await (nr == 0 and nw == 0) nw = nw + 1; >
    write database;
    < nw = nw - 1; > ... }}
```

Prosleđivanje štafete

- Jedan semafor e za ulazak u svaki atomski iskaz
- Svaki boolean u $\langle \text{await } (B) S; \rangle$ je zamenjen sa semaforom i brojačem
- Semafori r i w i broj zakasnelih reader-a i Writer-a dr i dw
- Raspodeljeni semafori – najviše jedan može da bude 1 u svakom trenutku, P je uvek praćen sa V
- SIGNAL – kôd koji definiše za koji semafor je V

Signal kôd

```
if (nw == 0 and dr > 0) {  
    dr = dr - 1; V(r);  
}  
elseif (nr == 0 and nw == 0 and dw > 0) {  
    dw = dw - 1; V(w);  
}  
else  
    V(e);
```

Prosleđivanje štafete – kôd (1)

```
int nr = 0, nw = 0; /* broj aktivnih readera i writera */
sem e = 1, r = 0, w = 0; /* raspodeljeni semafori */
int dr = 0; dw = 0; /* broj zakasnelih readera i writera */
process Reader[i = 1 to m] {
    while (true) { ...
        P(e);
        if (nw > 0) { dr = dr + 1; V(e); P(r); }
        nr = nr + 1;
        SIGNAL;
        read database;
        P(e);
        nr = nr - 1;
        SIGNAL; ... }}
}
```

Prosleđivanje štafete – kôd (2)

```
process Writer[j = 1 to n] {  
  while (true) { ...  
    P(e);  
    if (nr > 0 or nw > 0) { dw = dw + 1; V(e); P(w); }  
    nw = nw + 1;  
    SIGNAL;  
    write database;  
    P(e);  
    nw = nw - 1;  
    SIGNAL; ... }}}
```

Pojednostavljenje Signal kôda

- U Readers procesu – prvi signal $nw == 0$
if ($dr > 0$) { $dr = dr - 1$; $V(r)$; }
 else $V(e)$;
- U Readers procesu – drugi signal $nw == 0$
- U Writers procesu – prvi signal $nr == 0$ i $nw == 1$
- U Writers procesu – drugi signal $nw == 0$ and $nr == 0$

Prosleđivanje štafete kompletno (1)

```
int nr = 0, nw = 0; /* Broj aktivnih readera i writera */
sem e = 1, r = 0, w = 0; /* Raspodeljeni semafori */
int dr = 0; dw = 0; /* Broj zakasnelih readera i writera */
process Reader[i = 1 to m] {
    while (true) { ...
        P(e);
        if (nw > 0) { dr = dr + 1; V(e); P(r); }
        nr = nr + 1;
        if (dr > 0) {dr = dr - 1; V(r); }
        else V(e);
```

Prosleđivanje štafete kompletno (2)

```
    read database;
    P(e);
    nr = nr - 1;
    if (nr == 0 and dw > 0) { dw = dw - 1; V(w);}
    else V(e);    ... }}
process Writer[j = 1 to n] {
    while (true) { ...
        P(e);
        if (nr > 0 or nw > 0) { dw = dw + 1; V(e); P(w); }
        nw = nw + 1;
        V(e);
```

Prosleđivanje štafete kompletno (3)

write database;

P(e);

nw = nw - 1;

if (dr > 0) { dr = dr - 1; V(r); }

elseif (dw > 0) { dw = dw - 1; V(w);

else V(e); ... }}

Menjanje preferenci

- Reader-i se zakašnjavaju ako Writer čeka
- Zakasneli Reader se budi samo ako nema Writer koji trenutno čeka

Zakašnjavanje Readera: if ($nw > 0$ or $dw > 0$)

{ $dr = dr + 1$; $V(e)$; $P(r)$; }

Buđenje Writera:

if ($dw > 0$) { $dw = dw - 1$; $V(w)$; }

elseif ($dr > 0$) { $dr = dr - 1$; $V(r)$; }

else $V(e)$;

Alokacija resursa i Monitori

Problem alokacije resursa

- Kada se procesu može dozvoliti pristup resursu?
- Pristup kritičnoj sekciji, štampaču, bazi podataka, datoteci, lokacije u baferu ograničene veličine, ...
- U kritičnoj sekciji – da li proces ima dozvolu – ne kom procesu se daje dozvola
- Readers/Writers, Readers su imali prioritet, ali ne na nivou pojedinog procesa
- Generalno rešenje gde zahtev ima parametre – tip jedinica i broj jedinica

Generalni zahtev i oslobađanje

request(parameters) :

<await (request satisfied) take units;>

...

release(parameters) :

<return units;>

- atomske akcije su neophodne
- brojevi uzetih i vraćenih jedinica nisu nužno isti.

Prosleđivanje štafete

```
request(parameters) :  
P(e);  
if (request not satisfied) DELAY;  
take units;  
SIGNAL;  
release(parameters) :  
P(e);  
return units;  
SIGNAL;
```


DELAY i SIGNAL kôd

- DELAY izgleda kao

```
if (request not satisfied) { dp = dp + 1; V(e);  
  P(rs);}
```

gde je rs request semafor

- za svaki delay condition (uslov za zakašnjanje), postoji poseban semafor
- SIGNAL kod zavisi od tipa problema za alokaciju resursa

Shortest Job Next Allocation

SJN

- jedan deljeni resurs
- request(time,id), time je integer – koliko dugo
- resurs free => odmah alokacija
- resurs not free => delay queue poredan u skladu sa parametrom time – vremenom koliko će proces da zadržava resurs
- release – resurs se daje procesu u delay queue sa minimalnom vrednošću parametra time
- minimizacija srednjeg vremena završetka posla

SJN predikat

- Unfair i starenje procesa sa velikim vremenima – potrebne modifikacije
- **free** – Boolean i **pairs** – skup record-a (time,id) procesa poređanih po time

SJN: **pairs** je uređen skup \wedge **free** \Rightarrow (pairs == 0)

- Resurs ne sme da bude free ako postoje zahtevi koji čekaju

SJN coarse grain

- Ako ignorišemo SJN politiku

```
bool free = true;
```

```
request(time,id) : <await (free) free = false;>
```

```
release() : <free = true;>
```

- Potrebno je za proces sa najmanjim time
- Fine grain rešenje zasnovano na raspodeljenim semaforima

Fine grain rešenje - bazično

request(time,id) :

P(e);

if (!free) *DELAY*;

free = false;

SIGNAL;

release() :

P(e);

free = true;

SIGNAL;

SJN kroz DELAY i SIGNAL

- DELAY: umetni uređeni par parametara $time$ i id u skup $pairs$ zakašnjenih procesa i oslobodi kritičnu sekciju sa $V(e)$, zakasni na semaforu za request
- Svaki proces ima različit delay uslov zavisno od položaja u $pairs$ skupu
- $b[n]$ niz semafora za n procesa – id u opsegu 0 do $n-1$
- DELAY uključuje uređivanje $pairs$ skupa

Privatan semafor (1)

```
bool free = true;
sem e = 1, b[n] = ([n] 0);
typedef Pairs = set of (int, int);
Pairs pairs = ∅;
request(time,id) :
P(e);
if (!free) {
    umetni (time,id) u pairs;
    V(e); P(b[id]);}
free = false;
V(e);
```

Privatan semafor (2)

release() :

P(e);

free = true;

if (pairs $\neq \emptyset$) {

 ukloni prvi uređeni par (time,id) iz skupa
pairs;

 V(b[id]); /* prosleđivanje [tafete do procesa
sa određenim proces id */}

else V(e);

Generalizacija alokacije korišćenjem prosleđivanja štafete

- Zamena boolean free sa integer-om **available**
- Request – ispitivanje **amount** \leq **available** i alokacija nekog broja units
- Release – povećavanje **available** sa **amount**, i ispitivanje **amount** \leq **available** za proces koji čeka sa najmanjom vrednošću time. Ako true \Rightarrow alokacija, u suprotnom V(e)

Problemi sa Semaforima

- P i V operacije treba da budu u parovima, rašireno po kodu
- Izvršavanje operacija na pogrešnom semaforu može da izazove deadlock, nije zaštićen kritičnom sekcijom, ...
- Za međusobno isključivanje i uslovnu sinhronizaciju se koriste iste primitive.

Monitori

- Mehanizam apstrakcije podataka – enkapsulacija reprezentacije apstraktnih objekata – skup operacija je jedini put pristupa objektima
- Monitori – apstrakcija podataka + procesi koji pozivaju monitorske procedure
- Međusobno isključivanje – implicitno – kao <await>
- Sinhronizacija - condition promenljive

Modularizacija

- Aktivni procesi i pasivni monitor
- Sve što se radi u aktivnim procesima su pozivi procedura monitora – sva konkurentnost je sakrivena u monitoru za programere aktivnih procesa
- Programeri monitora mogu da menjaju implementaciju, dokle god se efekti ne menjaju
- Lako razgraničavanje odgovornosti među programerima

Struktura monitora

```
monitor mname {  
    deklaracija stalnih promenljivih  
    inicijalizacija  
    procedure }
```

Stalne promenljive – zadržavaju svoje vrednosti

Samo imena procedura su vidljiva preko poziva `call mname.opname(argumenti)`

Enkapsulacija

- Pristup samo kroz pozive procedura
- Pravila vidljivosti unutar monitora – nema referenciranja izvan monitora
- Stalne promenljive su inicijalizovane pre poziva procedura
- Programer monitora ne može da zna redosled pozivanja monitorskih procedura
- Monitorska invarianta – predikat smislenih stanja, uspostavljenih inicijalizacijom, održavanih procedurama

Međusobno isključivanje

- Monitorska procedura je aktivna ako proces izvršava iskaz u proceduri
- Najviše jedna instanca monitorske procedure je aktivna u jednom trenutku
- U praksi, najčešće skriveni locks ili semafori obezbeđuju međusobno isključivanje

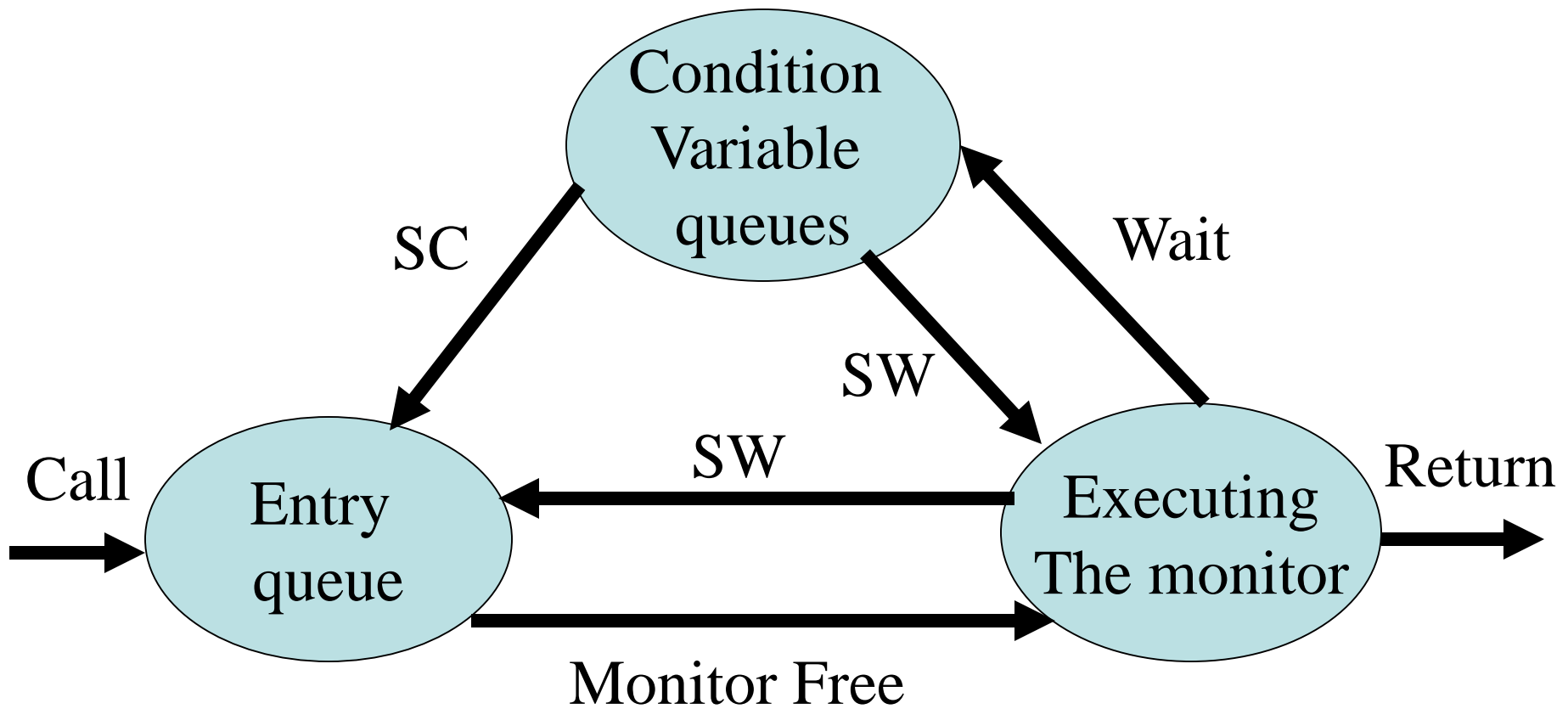
Uslovne promenljive

- Zakašnjavanje ako stanje monitora ne zadovoljava neki boolean uslov
- `cond cv;`
- `cv` je queue zakašnjenih procesa koji nisu direktno vidljivi programeru
- `empty(cv)` funkcija za ispitivanje stanja queue-a
- `wait(cv)` kašnjenje i odricanje ekskluzivnog pristupa – drugi procesi ulaze
- `signal(cv)` signal budi proces koji je na početku queue – u suprotnom **nema efekta**

Signal discipline

- Proces dolazi do signal i ima implicitni lock (međusobno isključivanje) – šta je sledeće ako signal budi drugi proces
- Signal and Continue – nonpreemptive, zadržava ekskluzivnu kontrolu
- Signal and Wait – preemptive, prosleđuje kontrolu probuđenom procesu, odlazi na red čekanja (Signal and Urgent Wait – Prioritet)

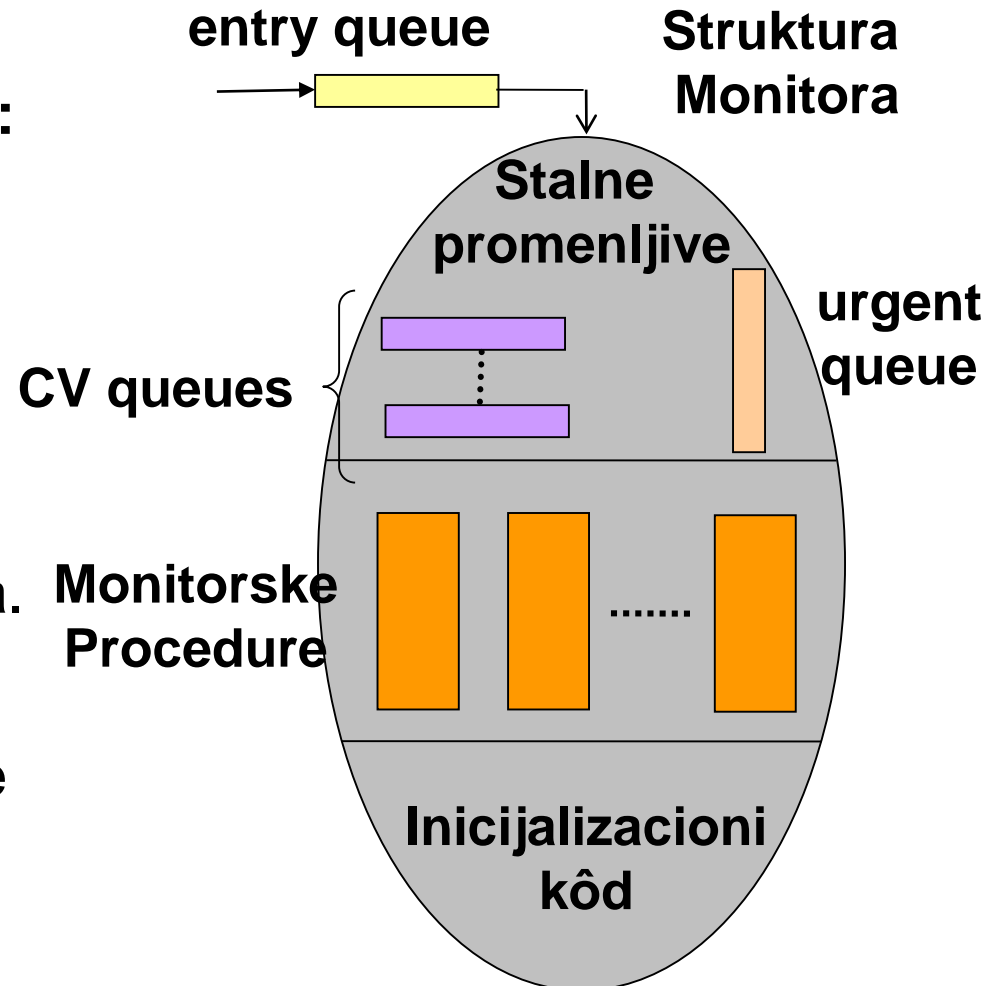
Dijagram stanja za monitore

Redovi u monitorima

Monitori održavaju puno različitih redova čekanja:

- Entry Queue → Postoji da se poređaju procesi i obezbedi međusobno isključivanje u pristupu monitoru.
- CV Queues → redovi za suspendovane procese koji čekaju na ispunjenje uslova.
- Urgent Queue → Da se implementira Signal and Urgent Wait – ređa procese koji su dali signal drugima i često treba da napuste monitor.

Implementacija Monitora pomoću Semafora

Monitor pomoću semafora:

```
P(mutex)
//najviše jedan proces aktivan u
//monitoru, međusobno
//isključivanje monitorskih
//procedura
...
//tela monitorskih procedura
...
if next.count > 0 V(next);
else V(mutex);
// next je semafor koji služi za
//urgent queue !!, a next.count
//brojač zakasnelih na urgent
//queue
```

CV.wait: →

```
CV.count ++;
if next.count > 0 V(next);
else V(mutex);
P(CV_sem);
CV.count --;
```

CV.signal: →

```
if CV.count > 0 {
    next.count ++;
    V(CV_sem);
    P(next);
    next.count --;
}
```

Monitor za Semafore

```
monitor Semaphore {  
    int s = 0; /* ili neka druga inicijalna vrednost */  
    cond pos; /* signal kada je s inkrementirano */  
    procedure Psem() {  
        while (s == 0) wait(pos);  
        s := s-1; }  
    procedure Vsem() {  
        s:= s + 1;  
        signal(pos); }}
```

Signal and Continue za Semafore

- Predikat $s \geq 0$ mora da bude očuvan
- Posle signal, proces koji izvršava Vsem nastavlja – vrednost s nije neminovno > 0 kada probuđeni proces dobije lock
- To je razlog zbog koga je while petlja neophodna – da se ponovo ispita s !
- Nije garantovano FIFO semafor – više procesa može da bude u entry queue – posle čekanja na uslovnoj promenljivoj queue

Signal and Wait za Semafore

- FIFO je zagaranтовan – direktno na osnovu uslovne promenljive queue
- Nema potrebe za while petljom – ponovno ispitivanje vrednosti s nije neophodno => `if (s == 0) wait(pos);`
- Proces iz pos queue, koji je dobio Signal, izvršava se odmah
- Takođe delovi procedura između signal-a su kritične sekcije

Prosleđivanje uslova - FIFO semafor

```
monitor FIFOsemaphore {  
    int s = 0; /* ili druga inicijalna vrednost */  
    cond pos; /* signal kada bi trebalo s > 0 */  
    procedure Psem() {  
        if (s == 0) wait(pos);  
        else s := s-1; }  
    procedure Vsem() {  
        if (empty(pos)) s:= s + 1;  
        else signal(pos); }}
```


Osobine Prosleđivanja uslova

- Sada se ne menja stalna promenljiva s kada ima zakasnelih, već prosleđivanje uslova vidi **samo** proces koji je došao na red u **CV queue**
- Nema mogućnosti drugi proces da vidi promenu – samo monitor!
- Nema while petlje ni za SC
- Garantovan FIFO, jer se koristi FIFO CV

Signal and Continue

- Koristi se u Unix i Javi
- Kompatibilno sa raspoređivanjem na osnovu prioriteta
- Jednostavnija semantika – kompletne procedure su kritične sekcije
- `wait(cv, rank)` – najmanji rank - prioritet
- `signal_all(cv)` – probudi sve procese
- `minrank(cv)` – rank na početku queue

Bounded buffer(1)

```
monitor Bounded_Buffer {  
    typeT buf[n];  
    int front = 0, rear = 0, count = 0;  
    cond not_full, not_empty;  
    procedure deposit(typeT data) {  
        while (count == n) wait(not_full);  
        buf[rear] = data; rear = (rear + 1) % n; count++;  
        signal(not_empty);    }  
}
```

Bounded buffer(2)

```
procedure fetch(typeT &result) {  
    while (count == 0) wait(not_empty);  
    result = buf[front]; front = (front + 1) % n;  
    count--;  
    signal(not_full);  
}  
}
```

Readers/Writers – broadcast signal

- Monitor samo daje dozvole za pristup
- Request i release za read i write
- Broj reader-a i writer-a nr i nw
- Predikat – monitorska invarijanta

$$(nr == 0 \vee nw == 0) \wedge nw \leq 1$$

Readers/writers monitor (1)

```
monitor RW_Controller {  
    int nr = 0, nw = 0;  
    cond oktoread; /* signaled when nw == 0  
    */  
    cond oktowrite; /* both nr and nw are 0 */  
    procedure request_read() {  
        while (nw > 0) wait(oktoread);  
        nr = nr + 1; }  
}
```

Readers/writers monitor (2)

```
Procedure release_read() {  
    nr = nr - 1;  
    if (nr == 0) signal(oktowrite); }  
Procedure request_write() {  
    while (nr > 0 || nw > 0) wait(oktowrite);  
    nw = nw + 1; }  
Procedure release_write() {  
    nw = nw - 1;  
    signal(oktowrite); signal_all (oktoread); }}
```

Shortest next allocation monitor

```
monitor Shortest_Job_Next {  
    bool free = true;  
    cond turn;  
    procedure request(int time) {  
        if (free) free = false;  
        else wait(turn, time); }  
    procedure release()  
        if (empty(turn)) free = true  
        else signal(turn); }}
```


Interval Timer i Brica koji
spava

Interval Timer Monitor

- Dve operacije (procedure)

delay (interval) i tick – proces koga budi hardverski tajmer sa visokim prioritetom

wake_time = tod + interval;

Svaki proces koji poziva – privatno vreme buđenja
wake_time

Po jedna uslovna promenljiva za svaki proces?

Kada je tick, stalna promenljiva se proverava i radi se signal ako je uslov ispunjen - glomazno

Covering condition

- Jedna uslovna promenljiva
- Kada bilo koji od prekrivenih uslova (covered condition) može da postane istinit – svi procesi se bude
- Svaki proces ponovo ispituje svoj condition
- Buđenje i procesa koji mogu da pronađu da je delay condition false

Covering condition monitor

```
monitor Timer {  
    int tod = 0;    cond check;  
    procedure delay(int interval) {  
        int wake_time;  
        wake_time = tod + interval;  
        while (wake_time > tod) wait(check); }  
    procedure tick() {  
        tod = tod + 1;  
        signal_all(check); }}
```

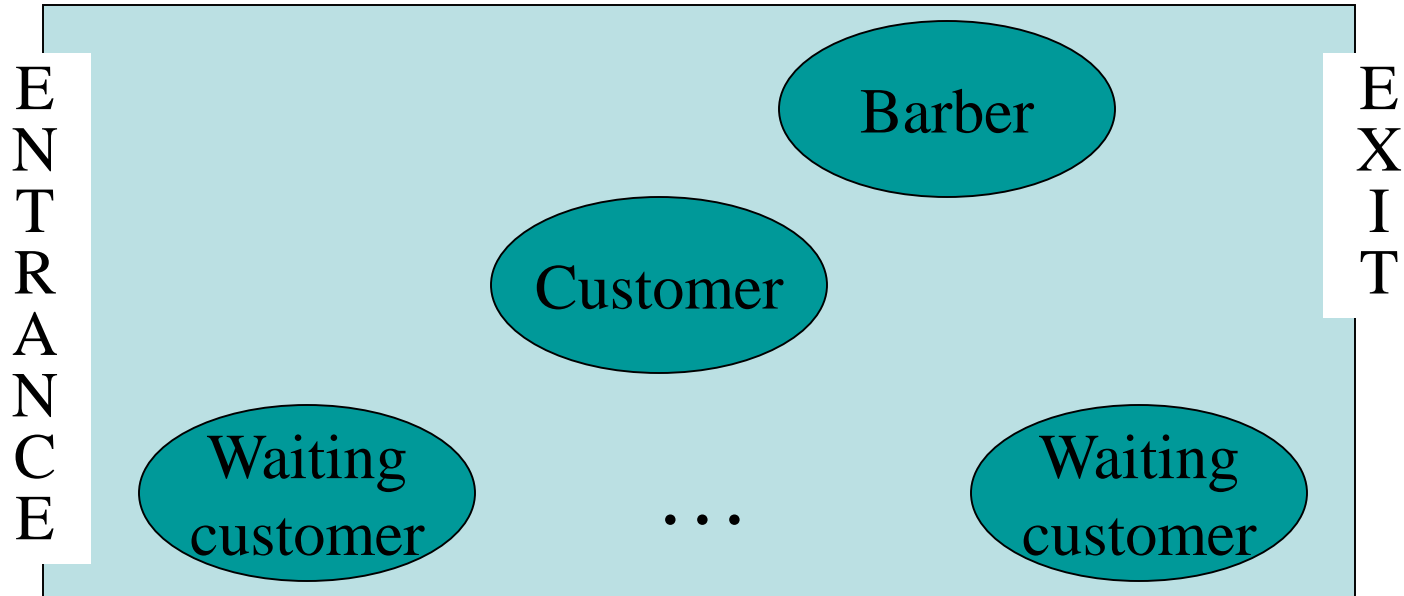
Priority Wait Timer

```
monitor Timer {  
    int tod = 0;    cond check;  
    procedure delay(int interval) {  
        int wake_time;  
        wake_time = tod + interval;  
        if (wake_time > tod) wait(check, wake_time); }  
    procedure tick() {  
        tod = tod + 1;  
        While (!empty(check) && minrank(check) <=  
tod) signal(check); }}
```

Prednosti priority wait timer-a

- Procesi su poredani u skladu sa vremenima buđenja
- minrank se koristi za određivanje da li da se probudi sledeći proces koji je zakašnjen
- While petlja za signal je neophodna za slučaj kada nekoliko procesa ima isto wake_time
- Kompaktno, efikasno – zasnovano na statičkom redosledu između delay uslova

Sleeping Barber Rendezvous

Client/Server relationship

- Frizerska radnja kao monitor, klijenti zahtevaju šišanje – procesi, brica – proces
- Procedure `get_haircut`, `get_next_customer` `finished_cut`
- Brica – `get_next_customer` i `finished_cut` za napuštanje radnje
- Potreba za sinhronizaciju brice i klijenta – rendezvous – barijera za dva procesa (ali brica sa bilo kojim klijentom)

Sinhronizaciona stanja

- Klijenti – sedenje u stolicu i napuštanje
- Brica – postaje raspoloživ, šišanje i napuštanje
- cinchair i cleave, bavail, bbusy i bdone brojači, inicijalno 0 i inkrement za beleženje koliko je procesa dostiglo to stanje

C1: $\text{cinchair} \geq \text{cleave} \wedge \text{bavail} \geq \text{bbusy} \geq \text{bdone}$

C2: $\text{cinchair} \leq \text{bavail} \wedge \text{bbusy} \leq \text{cinchair}$

C3: $\text{cleave} \leq \text{bdone}$ **C1 \wedge C2 \wedge C3**

Redefinisanje brojača

- Problem beskonačnog inkrementiranja
- Promena promenljivih uvođenjem razlika

barber == bavail – cinchair

chair == cinchar – bbusy

open == bdone – cleave

Vrednosti su samo 0 i 1

Monitor Barber_Shop

```
int barber = 0, chair = 0, open = 0;
cond barber_available; /* signal kada barber > 0 */
cond chair_occupied; /* signal kada chair > 0 */
cond door_open; /* signal kada open > 0 */
cond customer_left; /* signal kada open == 0 */
/* četiri sinhronizaciona uslova: za customera -
barber raspoloživ i barber da otvori vrata, za
barbera – customer da stiže i customer da
napušta */
```

Monitor Barber_Shop (1)

```
procedure get_haircut() {  
    while (barber == 0)  
wait(barber_available);  
    barber = barber - 1;  
    chair = chair + 1; signal(chair_occupied);  
    while (open == 0) wait(door_open);  
    open = open - 1; signal(customer_left);  
}
```

Monitor Barber_Shop (2)

```
procedure get_next_customer() {  
    barber = barber + 1;  
    signal(barber_available);  
    while (chair == 0) wait(chair_occupied);  
    chair = chair - 1; }  
procedure finished_cut() {  
    open = open + 1; signal(door_open);  
    while (open > 0) wait(customer_left); }}
```

Problem kružnog toka

Tekst zadatka

- Раскрсница кружног тока има 3 двосмерне улице са по једном саобраћајном траком у сваком смеру повезане на кружни ток. Предност у кружном току имају возила која се већ налазе у кружном току. Реализујте монитор у коме ће се регулисати саобраћај кружног тока. Сматрајте да се, ако у претходном сегменту кружног тока има возила, мора чекати на улазу у кружни ток. Такође, возила морају чекати возила испред себе на улазној улици у кружни ток (једна улазна саобраћајна трака).

- У решењу, непотребно задржавање процеса за возила у монитору није дозвољено. Позивање више различитих мониторских процедура за процесе возила је дозвољено. Смер кретања у кружном току је прва_ул-друга_ул-трећа_ул-прва_ул. Претпоставите да сегмент кружног тока може да прими неограничен број возила.

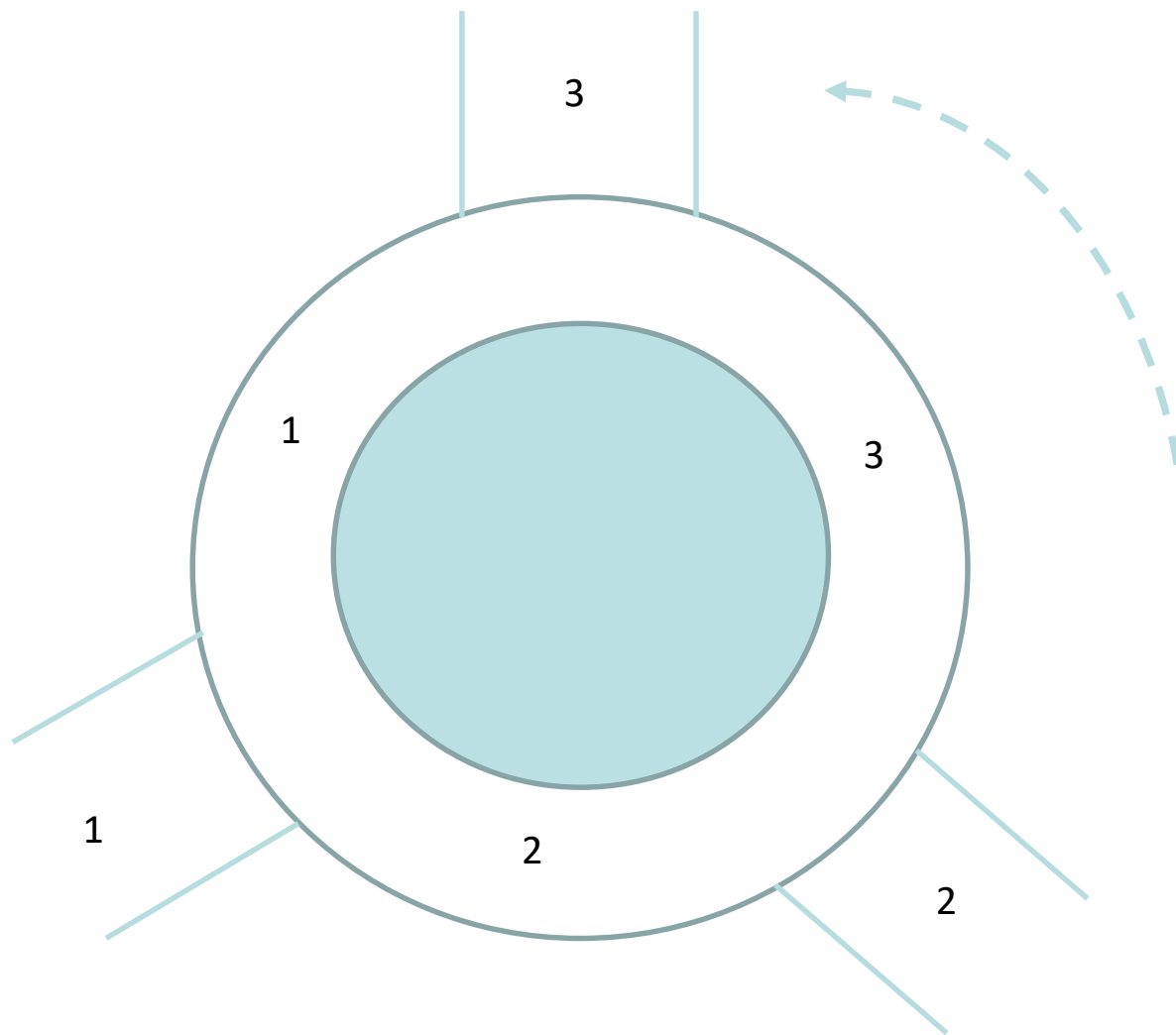
Početni komentari

- U postavci su rečenice: У решењу, непотребно задржавање процеса за возила у монитору није дозвољено. Позивање више различитих мониторинских процедура за процес возила је дозвољено. — **VIŠAK**
- Kada bi se pravile procedure tipa: **od-ulaza-do-izlaza**, proces bi nepotrebno zadržavao monitor i **dozvoljavala bi da samo jedno vozilo bude u raskrsnici** – zadržavanje skrivene kritične sekcije jako dugo. Ni sam proces za vozilo ne bi mogao da radi.
- Kada bi se pravile procedure od **ulaza segmenta do izlaza tog segmenta**, **zadržavao bi se monitor sve vreme dok vozilo putuje kroz segment** – mnogi procesi bi čekali da započnu monitorsku proceduru, pa bi čekanja kada ima više vozila bila primarno zbog zadržavanja u entry queue monitora

Jedino rešenje za procedure

- Procedure za ulaz u segment i napuštanje segmenta sigurno ako se prolazi samo jedan segment
- Šta ako se prolazi kroz više segmenata?
- Prelaz iz segmenta u segment je trenutna – treba uvesti dodatnu proceduru za prelazak iz segmenta u segment **jer nema zadržavanja monitora!!!**

Numerisanje segmenata i ulaza

Pozivajući procesi

- Šta sa pozivajućim procesima?
- Ako je jedan segment (ulazi na 1 a izlazi na 2):
call kruzni_tok.start (1), **radi nešto malo lokalno**, call kruzni_tok.leave (2)
- Npr. Od 1 do 3
- Za dva segmenta (ulazi na 1 a izlazi na 3): call kruzni_tok.start (1), **radi nešto malo lokalno**, call kruzni_tok.moveFrom(2) **radi nešto malo lokalno** i call kruzni_tok.leave (3)

Kako održati FIFO queue na ulazu

- FIFO na ulazu u kružni tok je obezbeđen u Signal and Wait disciplini
- Rešenje koje obezbeđuje FIFO za Signal and Continue je kompleksnije
- Ako je moguć izbor discipline – Signal and Wait

Kod monitora kruzni_tok – Signal and Wait

```
monitor kruzni_tok;  
const N = 3;  
var i : integer;  
var count : array[1..N] of integer;  
enter : array[1..N] of condition;  
  
procedure start(segment : integer);  
begin  
    if ((enter[segment].queue()) or (count[segment] <> 0)) then  
        enter[segment].wait(ID);  
    count[(segment mod N) + 1] := count[(segment mod N) + 1] + 1;  
end;
```

```
procedure leave(segment : integer);  
begin  
    count[segment] := count[segment] - 1;  
    while((enter[segment].queue()  
        and (count[segment] = 0)) do  
        enter[segment].signal();  
end;
```

procedure moveFrom(segment : **integer**);

begin

 count[(segment mod N)+1] :=count[(segment mod N)+1]+1;

 count[segment] := count[segment] - 1;

while((enter[segment].queue())

and (count[segment] = 0)) **do**

 enter[segment].signal();

end;

begin

for i := 1 **to** N **do** count[i] := 0;

end.

Distribuirano programiranje

- Definisanje specijalnih mrežnih operacija koje uključuju sinhronizaciju – message passing primitives
- Procesi dele kanale – komunikacione puteve između procesa
- Tipično kanali su jedini objekat koji procesi dele
- Protok informacija u jednom ili dva smera
- Blokirajući ili neblokirajući

Asinhroni message passing

- Send i receive primitive
- Kanal `chan ch(type1 id1, ..., typen idn);` tipovi su neophodni, id su opcioni
- `send ch(expr1, ..., exprn);` tipovi usklađeni sa onima za kanal
- `receive var(var1, ..., varn);` tipovi usklađeni sa onima za kanal
- Receive kasni proces sve dok se ne pojavi bar jedna poruka – blokirajući
- Send je neblokirajući – neograničen queue
- Queue je FIFO – čuva se redosled

Filterski proces - mailbox

```
chan input(char), output(char [MAXLINE]);
process Char_to_Line {
    char line[MAXLINE]; int i = 0;
    while (true) { receive input(line[i]);
        while (line[i] != CR and i < MAXLINE) {
            i = i + 1; receive input(line[i]); }
        line[i] = EOL;
        send output(line);
        i = 0; }}
```

Filtri – mreža za sortiranje

- Filter – više ulaznih i više izlaznih kanala
- Izlaz – funkcija ulaza i inicijalnog stanja
- Predikat – povezuje izlaz sa ulazom, svaki put kada filter šalje na izlaz
- Primer sortiranje – ulazni kanal prima n vrednosti koje treba da budu sortirane, izlaz daje sortirane vrednosti

Predikat i terminacija

- $\forall i: 1 \leq i < n: \text{sent}[i] \leq \text{sent}[i+1] \wedge$ permutacija ulaznih vrednosti
- Terminacija : n poznato unapred, n prva vrednost, i sentinel value
- Procesi u OS – jedan proces u 3 koraka: primi sve ulaze, sortiraj, pošalji sortirane brojeve
- Mreže za sortiranje – mreža malih procesa koji se izvršavaju u paraleli
- Mreže za stapanje – od dve sortirane liste se formira jedna sortirana lista

Predikati i procesi mreže za stapanje

- $in1$ and $in2$ empty $\wedge sent[n+1] == EOS \wedge (\forall i: 1 \leq i < n: sent[i] \leq sent[i+1]) \wedge$ permutacija ulaznih vrednosti $in1$ and $in2$ – kada terminira
- Prima sve i pamti ili stvara tok kreiran stalnim poređenjem ulaznih vrednosti
- Nizovi koji kreiraju izlaze koji teku sa potencijalnim paralelizmom
- Mreža procesa i kanala
- pogodno kada je n stepen broja 2

Merge (1)

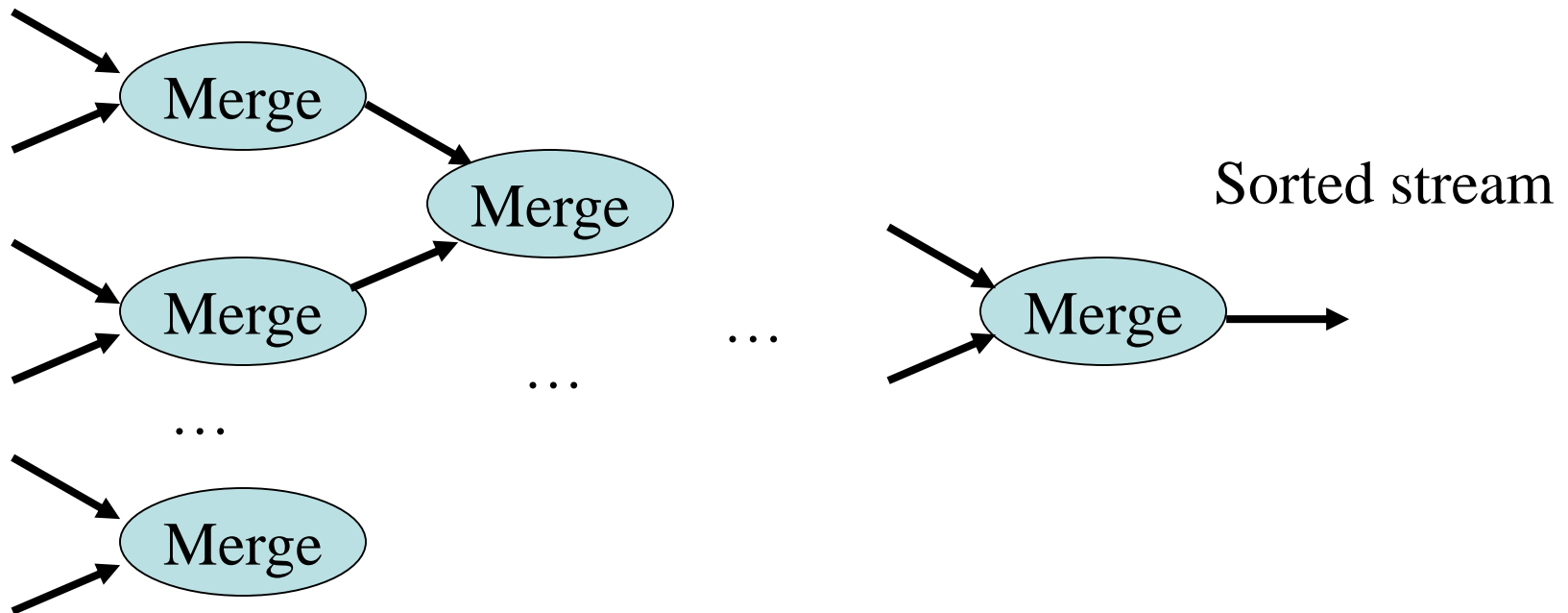
```
chan in1(int), in2(int), out(int);
process Merge {
    int v1,v2;
    receive in1(v1); receive in2(v2)
    while (v1 != EOS and v2 != EOS) {
        if (v1 <= v2)
            { send out (v1); receive in1(v1); }
        else
            { send out(v2); receive in2(v2); }}
```

Merge (2)

```
if (v1 == EOS)
    while (v2 != EOS)
        { send out(v2); receive in2(v2); }
else
    while (v1 != EOS)
        { send out(v1); receive in1(v1); }
send out(EOS);
}
```


Interconnecting merge processes

- Binarno stablo sa $n-1$ procesa

Statičko i dinamičko imenovanje

- Statičko – svi kanali – globalan niz i pojave Merge $(n-1)$ se preslikavaju u $2n-1$ kanala – Merge_i se preslikava u kanale – ugradnja stabla u niz
- dinamički – opet svi kanali su globalni, pridružuje svakom procesu tri kanala kada su kreirani – glavni proces dinamički kreira kanale i prosleđuje ih Merge procesima
- Fleksibilnost sa dinamičkim imenovanjem i kreiranjem

Klijenti i serveri – Aktivni Monitori

- Simulacija monitora korišćenjem serverskih procesa i message passing-a
- Stalne promenljive – Lokalne promenljive servera
- Server u petlji opslužuje pozive preko request i reply kanala
- Statičko imenovanje fiksni broj kanala i clientID
- Dinamičko – svaki klijent kreira klijenta sa privatnim reply kanalom

Aktivni monitori sa jednom operacijom

```
chan request(int clientID, types of input values);
chan reply[n] (types of results);
process Server { int clientID; declaration of
    permanent variables; initialization code;
    while (true) {
        receive request(clientID, input variables);
        results = f(input variables, permanent
variables);
        send reply[clientID] (results); }
```

Aktivni monitori sa više operacija

```
process Client[i = 0 to n-1] {  
  send request(i, value arguments);  
  receive reply[i] (result arguments); }
```

Kompleksnije je jer ima više operacija
Različiti su argumenti, operacije i rezultati
Argumenti i rezultati se razlikuju po tipovima
i broju parametara

Aktivni monitor – više operacija

```
type op_kind = enum(op1, ..., opn);  
type arg_type = union(arg1, ..., argn);  
type result_type = union(res1, ..., resn);  
chan request(int clientID, op_kind,  
    arg_type);  
chan reply[n] (result_type);
```

Aktivni monitor – više operacija (2)

```
process Server { int clientID; op_kind kind; arg_type args;
  result_type results; permanent variables; initialization
  code;
  while (true) {
    receive request(clientID, kind, args);
    if (kind == op1)
      {body of op1; }
    ...
    else if (kind == opn)
      {body of opn; }
    send reply[clientID] (results); }}
```

Aktivni monitor – više operacija (3)

```
process Client[i = 0 to n-1] {  
    arg_type myargs; result_type myresults;  
    set value arguments in myargs;  
    send request(i, opj, myargs);  
    receive reply[i] (myresults);  
}
```

Razmatranje je bez uslovnih promenljivih.

Monitor based – Message based

Stalne promenljive – Lokalne serverske promenljive

Identifikatori procedura – kanal za zahtev i tipovi op

Pozivi procedura – send request(); receive reply()

Monitor entry – receive request()

Procedure return – send reply()

Wait iskaz – čuvanje zahteva koji čekaju

Signal iskaz – Budi se proces koji je čekao

Tela procedura – Delovi case iskaza zavisno od vrste operacije

Interacting Peers

- Komunikacioni pattern-i centralizovani, simetrični i prsten
- Svaki proces ima lokalnu vrednost – cilj: učenje najveće i najmanje vrednosti
- Rešenje 1: slanje vrednosti jednom procesu – nalazi max i min i šalje do svih $2(n-1)$
- Rešenje 2: simetrično – šalje lokalne vrednosti svim drugim procesima i onda prima od svih drugih procesa i lokalno izračuna - $n(n-1)$ poruka
- Rešenje 3: logički prsten – min i max primljenih i min i max od lokalnih vrednosti $2(n-1)$ poruka

Rešenje 1

```
chan values(int), result[n] (int smallest, int largest);
process P[0] { # coordinator
    int v; # inicijalizovana vrednost
    int new, smallest = v, largest = v;
    for [i = 1 to n-1] {
        receive values(new);
        if (new < smallest) smallest = new;
        if (new > largest) largest = new; }
}
```

Rešenje 1 (1)

```
for [i = 1 to n-1]
    send results[i] (smallest, largest)
}
process P[i = 1 to n-1] {
    int v; # inicijalizovana vrednost
    int smallest, largest;
    send values(v);
    receive results[i] (smallest, largest); }
```

Rešenje 2 - Symmetric

```
chan values[n] (int);
process P[i = 0 to n-1] { # symmetric no coordinator
    int v; # inicijalizovana vrednost
    int new, smallest = v, largest = v;
    for [j = 0 to n-1 st j != i]
        send values[j] (v);
    for [j = 0 to n-1 st j != i ] {
        receive values[i] (new);
        if (new < smallest) smallest = new;
        if (new > largest) largest = new; }}
}
```

Rešenje 3 - Ring

```
chan values[n] (int smallest, int largest);
process P[0] { # initiator
  int v; # inicijalizovana vrednost
  int new, smallest = v, largest = v;
  send values[1] (smallest, largest);
  receive values[0] (smallest, largest);
  send values[1] (smallest, largest);
}
```

Rešenje 3 – Ring (1)

```
Process P[i = 1 to n-1] {  
    int v; # initialized  
    int smallest, largest;  
    receive values[i] (smallest, largest);  
    if (v < smallest) smallest = v;  
    if (v > largest) largest = v;  
    send values[(i+1) mod n] (smallest, largest);  
    receive values[i] (smallest, largest);  
    if (i < n-1) send values [i+1] (smallest, largest);  
}
```

Sinhroni message passing

Sinhroni message passing

- Send je blokirajući `synch_send`
- Postoji granica u veličini bafera
- Direktno kopiranje iz adresnog prostora pošiljaoca u adresni prostor primaoca je moguće – adrese poruka koje čekaju da budu poslate
- Mane – smanjena konkurentnost, deadlock se lako napravi

Primer za deadlock

```
channel in1(int), in2(int);  
process P1 {  
    int value1 = 1, value2;  
    synch_send in2(value1);  
    receive in1(value2); }  
process P2 {  
    int value1, value2 = 2;  
    synch_send in1(value2);  
    receive in2(value1); }
```

CSP

process A { ... B!e; ... }

process B { ... A?x; ... }

Izlazni i ulazni iskazi. Direktno imenovanje.

Distribuirano dodeljivanje

Destination!port(e_1, \dots, e_n);

Source?port (x_1, \dots, x_n);

Source[*] – bilo koji element niza procesa

Zaštićena (Guarded) komunikacija

- Kako sprečiti čekanje na portovima dok postoje drugi procesi koji mogu da komuniciraju na drugim portovima
- $B; C \rightarrow S;$
- B Boolean uslov, C komunikacioni iskaz zaštićen sa B, S lista iskaza
- zaštita uspeva ako je B true i izvršavanje C ne izaziva delay – neko čeka
- Zaštita ne uspeva ako je B false. Zaštita blokira ako je B true i C ne može da bude izvršeno – niko ne čeka

Izbegavanje deadlock-a

```
process P1 {  
    int value1 = 1, value2;  
    if P2!value1 -> P2?value2;  
    [] P2?value2 -> P2!value1;  
    fi }
```

```
process P2 {  
    int value1, value2 = 2;  
    if P1!value2 -> P1?value1;  
    [] P1?value1 -> P1!value2;  
    fi }
```

LINDA

- Generalizovanje deljenih promenljivih i asinhroni message passing
- Nije programski jezik – 6 primitiva za pristup prostoru torki - tuple space
- Tuple space – deljena asocijativna memorija etiketiranih zapisa - tagged data records
- Jedinstven deljeni komunikacioni kanal ka prostoru torki
- Pamti distribuirane strukture podataka kojima procesi konkurentno pristupaju – čak može trajno da pamti

Operacije u LINDA

- OUT – kao send
- IN – kao receive koji skuplja poruku sa kanala, blokirajući
- READ – kao receive koji čita poruku sa kanala i ostavlja je (ustvari ostavlja u prostoru torke), blokirajući
- EVAL – kreiranje procesa
- INP – nonblocking IN koji daje predikat
- RDP – nonblocking READ koji daje predikat

Tuple space (Prostor torke)

- Data tuple – tagged record-i
- Process tuples – procesi koji se izvršavaju asinhrono
- Data tuple (“tag”, $value_1, \dots, value_n$)
- Pamćenje data tuple $OUT(\text{“tag”}, expr_1, \dots, expr_n)$;
- Evaluacija izraza expressions i pamćenje u prostoru torke

IN

- IN (“tag”, a:t, 55, ..., true, k:t); izvlači tuple smešten (zapamćen) u tuple space, ako postoji **uskladena** torka
- IN parametri se zovu template – moraju se upariti: tagovi su identični, broj polja je isti i odgovarajuća polja imaju isti tip – potreban uslov
- “tag”, 55, true, su stvarni parametri i predstavljaju deo “naziva” torke. a:t, k:t su formalni parametri i označavaju lokacije u koje će se smestiti odgovarajuće vrednosti polja iz pročitane torke. ?a | ?k su alternativni nazivi obeležavanja lokacija. Torka je **uskladena**, ako su jednaki svi stvarni parametri.

Sinhronizacija na barijeri

Inicijalizacija vrednosti u prostoru torke (samo jedan proces inicijalizuje)

```
OUT("barrier", 0);
```

Svaki proces radi sledeće

```
IN("barrier", ?counter);
```

```
OUT("barrier", counter + 1);
```

Svih n procesa čekaju sve dok se ne dostigne vrednost n

```
RD("barrier", n); gde n ima konkretnu vrednost !!!
```

Procesne torke

- EVAL(“tag”, $expr_1$, ..., $expr_n$);
- Jedan ili više izraza su pozivi procedura ili funkcija
- Teoretski paralelno izvršavanje za sva polja – u realnosti samo za polja koja su funkcije
- Postaje pasivan - data tuple kada sva polja dobijaju vrednost izraza u EVAL

Cobegin and send and receive with tuples

```
Co [i = 1 to n]
```

```
  a[i] = f(i);
```

Ekvivalent u LINDI je:

```
for (i = 1; i <= n; i++)
```

```
  EVAL('a', i, f(i));
```

Slanje na i prijem sa kanala

```
OUT("ch", expressions);
```

```
IN("ch", variables);
```

Remote Procedure Calls (RPC) i Rendezvous (Randevu)

- Client/Server kod unidirekcionog message passinga je rađen sa dve eksplicitne razmene poruka
- Svaki klient je zahtevao zaseban reply kanal
- Uvodi se dvosmerni (bidirekcion) komunikacioni kanal
- Client – send praćen sa receive
- Server – receive praćen sa send

Razlika između RPC i Randevua

- RPC – konceptualno svaki poziv operacije (procedure) – kreira novi proces
- Rendezvous – u okviru postojećeg procesa, postoji operacija koja može da se izvrši sa accept iskazom, gde serverski proces čeka da bude pozvan.
- Oba su sinhrona - blokirajuća

RPC

Module mname

 op opname1(formals) [return result];

 ... # headers of exported operations

Body

Variable declarations;

Initialization code;

Proc opname1(formal identifiers) returns result identifier

 declarations of local variables;

 statements

End

... # other procedure bodies

Intermodulni i intramodulni pozivi

- Pozivanje je `call mname.opname(arguments)`
- `mname` se može izostaviti kod intramodulnih poziva
- Za operacije unutar modula se pretpostavlja da su u istom adresnom prostoru
- Novi procesi se kreiraju kad god je poziv intermodulni
- Serverski proces može da postane klientski da bi ispunio svoj deo odgovornosti

Rendezvous - Randevu

- Pozivi su isti, ali se ne kreiraju novi procesi – opslužuju se od strane postojećeg procesa.
- Podrazumevaju i komunikaciju i sinhronizaciju
- Sekvencijalno opsluživanje operacija
- in opname(formal identifiers) -> S; ni
- S je zaštićeni iskaz u kome su formalni identifikatori vidljivi
- in (accept) je blokirajuće – kako da izbegnemo da se blokiraju programi?

Zaštićene alternativne operacije

in $op_1(\text{formals}_1)$ and B_1 by $e_1 \rightarrow S_1$;

[] ...

[] in $op_n(\text{formals}_n)$ and B_n by $e_n \rightarrow S_n$;

ni

B_i – sinhronizacioni izrazi – Boolean – određuju
kada je alternativa otvorena

e_i – izraz za raspoređivanje (prioritet) -

U Ada programskom jeziku – select iskaz i accept
iskaz

Zaštićeni iskazi

- Uspevaju ako je operacija pozvana i sinhronizacioni iskaz je true
- Izvršavanje in je zakašnjeno sve dok neka zaštita ne uspe
- Ako više od jedne zaštite uspeva, o prioritetu odlučuje izraz za raspoređivanje
- Ako nema izraza za raspoređivanje – najstariji poziv operacije koja uspeva
- Obezbeđuju fleksibilnost da se ispune različiti zahtevi

Ada

- **SERVER**

task A is

entry check_point

(Input : INTEGER; Output : out INTEGER)

end A;

task body A is

Local : INTEGER;

begin

...

accept check_point

(Input : INTEGER; Output : out INTEGER) do

Local := Input;

Output := f(Input);

end check_point;

...

end A;

ADA klient

- **CLIENT**

task B;

task body B is

To_A, From_A : INTEGER;

begin

To_A := ...;

...

A.check_point(To_A, From_A);

...

end B;

Licitacija u ADI

```
task BID is
  entry raise_bid (From:BIDDER_ID;By:NATURAL);
  entry look_at (Value:out NATURAL);
end BID;
task body BID is
  Current_Bid : NATURAL := 0;
  Last_Bidder : BIDDER_ID;
begin
  accept raise_bid (From:BIDDER_ID;By:NATURAL) do
    Last_Bidder := From;
    Current_Bid := Current_Bid + By;
  end raise_bid;
```

Licitacija u ADI(1)

```
loop
  select
    accept raise_bid (From:BIDDER_ID;By:NATURAL) do
      Last_Bidder := From;
      Current_Bid := Current_Bid + By;
    end raise_bid;
  or accept look_at (Value:out NATURAL) do
      Value := Current_Bid;
    end look_at;
  or delay 10.0;
  exit;
end select; ...
end BID;
```

Izmenjena licitacija u ADI

```
select
```

```
    accept raise_bid ...
```

```
or when raise_bid'COUNT = 0 =>
```

```
accept look_at ...
```

```
or when Current_Bid >= Reserve_Value =>
```

```
    delay 10.0;
```

```
    exit;
```

```
end select;
```